

Nereliyim

8 Eylül 1984 tarihinde İzmir'in Buca ilçesinin Şirinyer semtinde dünyaya gelmişim. Her iki dedem ve babaannem Konya Beyşehir'den 1940'lı yıllarda İzmir'e gelmişler. Anneannem ise, ailesiyle birlikte 1930'lu yıllarda Üsküp'ten ana vatana göç etmiş. Hem annem (Nadide Ecer Yavuz) hem babam (Ali Yavuz) benim gibi İzmir'de dünyaya gelmişler. Çocuklarım da gözlerini İzmir'de dünyaya açtılar. Dolayısıyla, kendimi İzmirli hissediyor ve nerelisin diye soranlara "İzmirliyim" diyorum. Gelgelelim biz de "nerelisin" sorusuna verilen cevap muhatabını çoğunlukla tatmin etmez, hele de İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirlerde yaşıyorsan.

İlk cevabın akabinde hemen "aslen nerelisin" sorusu gelir. Çünkü biliriz ki herkes bir şekilde bir yerlerden göç edip gelmiştir büyükşehirlere. Arkasında bıraktığı bir köyü vardır. O köyü merak ederiz. Gençlik zamanlarımda bu soru özelinde yapılan ısrara pek anlam veremezdim ama zaman içerisinde bu sorunun arkasında yatan merakın aslında muhatabınla bir bağ, yakınlık kurma isteğinden ileri geldiğini düşünür oldum. Hal böyle olunca "nerelisin" sorusunu takip eden "aslen nerelisin" sorusuna, Konya Beyşehir kökenliyim ama anneanne tarafından da Rumeli göçmeniyiz cevabını vermeye başladım. Bu cevabımın da yeterli gelmediği zamanlar oldu. Çünkü bu cevap beraberinde kimlerden olduğuma dair soruları tetiklemeye başladı.

Başlarda kimlerden olduğuma dair verecek pek bir cevabım yoktu. Rahmetli dedeme, anneme ve babama sorup bir şeyler öğrenmeye çalıştım ama onlardan da tatmin edici bir yanıt alamadım. Birbirinden kopuk bilgilerden ve bazı lakaplardan başka bir şey öğrenemedim. Bunlar, "kimlerden olduğuma" dair sorulan sorulara tutarlı bir cevap vermem için yeterli değildi. Zaman içerisinde ailemle, akrabalarımınla konuştuğum bir şeyin farkına vardım. Ailemin doğdukları yerle

bağları çok zayıftı. Ne Konya Beyşehir'e gidip gelmeler vardı, ne de Üsküp'te bir akraba ya da tanıdık. Bir şekilde herkes İzmir'e gelmiş ve İzmir'e gelmeleriyle birlikte "Konyalılık" ve "Rumelilik" asabiyetleri hızlı bir şekilde çözülmüştü. Bunun nedenleri üzerine düşünmeye başladım.

Babamın babası (ismini aldığım Mehmet Yavuz) ve annesi (Emine Güngören Yavuz) ile annemin annesi (Kıymet Yamaç Ecer) ben doğmadan önce vefat etmişlerdi. Onları tanıma ve onlarla konuşma fırsatım olmadı. Ama annemin babası olan dedemle (Durmuş Ali Ecer) çok güzel ve keyifli bir dede-torun ilişkimiz oldu. Otuzlu yaşlarımda bu konu özelinde düşünürken, o tarihlerde artık hayatta olmayan dedemin, henüz onlu yaşlarımdayken hayatı hakkında bana anlattıklarını yeniden anımsadım.

Dedem Durmuş Ali Ecer, Konya Beyşehir'in Doğanbey nahiyesine bağlı eski ismiyle Çonya, şimdiki ismiyle Başgöze köyünde 1925 yılında (kendisi hep 1341 derdi) dünyaya gelmiş. Kendisinden önce doğanların ölmesinden ötürü dedemin hayata tutunması için ilk ismini "Durmuş" koymuşlar. İsimde karşılık bulan dua kabul olmuş ve dedem hayata tutunmayı başarmış. Küçük toprak sahibi çiftçi bir ailenin en büyük çocuğu olarak kendini bildiğinden beri çalışmış. Askerliğini yaptıktan sonra önce İstanbul'a gitmiş,

orada tutunamayacağını anlayınca dayısının yaşadığı İzmir'e gelmiş. Burada Şark Sanayi'de "kavas (bekçi)" olarak işe başlamış ve iş yerinde tanıştığı arkadaşlarının akrabası olan Kıymet Yamaç ile evlenmiş. Hem dedemden hem de annemden, dedemin annesinin bu evliliğe ilk başlarda karşı çıktığını dinlemiştim. Sebebini sorduğumda, dedemin annesinin oğlunu kendi köylerinden bir kızla evlendirmek istemesi olduğunu söylemişlerdi. Dedemin annesi sanırım, oğlunun kendi köylerinden bir kızla evlenmezse köyüyle bağının zayıflayacağından endişe ediyordu. Zaman, bu endişesinin oğlu için değil ama torunları için haklı olduğunu çıkardı.

Rumeli göçmeni anneannemle ile kayınvalidesi arasında hep mesafeli bir ilişki olduğunu annem anlatırdı. Bununla birlikte, anneannem kayınvalidesine hiçbir zaman saygıda kusur etmemiş. Dedemin annesi de zamanla özellikle de torunları dünyaya geldikten sonra gelinini kabulense de aralarında hiçbir zaman samimi bir yakınlık kurulmadığını tahmin etmek zor olmasa gerek. Dedem, annesi vefat edene kadar her sene yıllık iznini alıp harman zamanı köyüne gitmeyi sürdürmüş, annesi yaşadığı müddetçe köyüyle bağını koparmamış ama annesinin vefatından sonra o da köye eskisi kadar sık gitmemeye başlamış. Bir bakıma, dedemle birlikte anne tarafımın Konyalılık asabiyetinin

çözüldüğünü söyleyebilirim. Ancak buna karşılık ailede anneannemden kaynaklı bir Rumelilik asabiyeti de gelişmemiş. Bu da bana çok ilginç gelirdi ve zaman içerisinde bunu da anlamaya çalıştım.

Anneannemin babası Hasan Yamaç ve ailesi, 1930'lu yıllarda Üsküp'ten İzmir'e göç etmişler. Onların göç ettiği tarihlerde Rumeli'den gelenler zorunlu iskâna tabi oldukları için Elazığ'ın Maden ilçesine gitmeleri gerekliyormuş ama Hasan Yamaç gitmeyi reddetmiş ve Üsküp'ten köylüsü bir arkadaşının yardımıyla Manisa'nın Turgutlu ilçesinin Urganlı köyünde 20 yıla yakın bir süre kaçak hayatı yaşamış. Öyle ki anneannemin kimliğini dedemle evlenirken çıkarmışlar. Hasan Yamaç, Üsküp'te toprak sahibi varlıklı bir ailenin büyük erkek çocuğu olarak dünyaya gelmiş. Üsküp'te konakta yaşayan ve emrinde adamları olan Hasan Bey, Türkiye'ye göç edince işler istediği gibi gitmemiş ve zaman içerisinde ciddi bir yoklukla karşı karşıya kalmış. Öyle bir yokluk ki tek erkek evladı olan İbrahim Yamaç'ın ani ölümü üzerine onun geride bıraktığı altı yetime bakmak için 60 yaşından sonra İzmir Belediyesi'nde işe girip Eşrefpaşa semtindeki Cici Park'ta yıllarca temizlik görevlisi olarak çalışmış. Annem, dedesinin akrabaların ısrarına karşılık ziyaret maksadıyla Üsküp'e gitmeyi kabul etmediğini anlatırdı. Soranlara da "yıllar evvel düzenimi bozup evimi, toprağımı terk edip buralara geldim, turist gibi oraya gidemem, gidersem de görmeye dayanmam"

diye cevap verdiğini yine annemden dinlemiştim. Bu cevabından, Hasan Yamaç'ın içinde bir burukluk olduğunu anlıyoruz ki yaşamı boyunca ne kendisinin ne de oğlunun diğer akraba ve tanışlardan farklı olarak herhangi bir Balkan kökenli dernek ya da oluşumda yer almaması bu burukluğu teyit eder niteliktedir. Dolayısıyla, anne tarafımda anneannemin vefatıyla birlikte Rumelilik asabiyeti de çözülmüş diyebilirim.

Babamların tarafındaki Konyalılık asabiyetinin nasıl çözüldüğünü anlamak için de babamla sohbetlerim oldu. Babamın babası, ismini aldığım dedem Mehmet Yavuz, Konya Beyşehir'in Doğanbey nahiyesinde dünyaya gelmiş. Babası Hasan Yavuz hakkında neredeyse hiç bilgimiz yok. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü soy kütüklerini yayımlayınca onun da Doğanbey doğumlu olduğunu öğrendik ama mesleği nedir, neler yapmıştır gibi konularda hiç bilgimiz yok. Babam bilmiyor ama o da babasına sormamış, soramamış. Neden diye sorduğumda, "babam sert adamdı, babama sarıldığımı hatırlamam, eski babalar böyleydi" demişti. Neyse ki en azından dedem Mehmet Yavuz hakkında bilgimiz daha fazla. Askerliğini İzmir'de yapıyor, Kuran'ı Kerim'i öğreniyor ve camilerde imamlık yapabileceğine dair bir belge sahibi. O tarihlerde köylerde imamlar, köy muhtarlığı tarafından işe alınmış. İmama caminin içinde ya da yanında bir ev verilir, ücreti de maaştan ziyade harmandan pay şeklinde ödenirmiş.

Dedem de bu şekilde 1940'ların sonuna kadar Beyşehir Doğanbey'de çalışmış, derken 1949'da İzmir'in Torbalı ilçesinin Subaşı köyüne göç etmişler. Burada 1950 yılında babam dünyaya gelmiş ve birkaç yıl sonra aynı ilçenin Eğerci köyüne taşınmışlar. 1960'ların ortalarında ise, erkek çocukların iş bulması vesilesiyle İzmir'e gelmişler. Bu hikâyede dikkat çekici olan, Konya'dan İzmir'e göç edildikten sonra Konya ile iletişimin neredeyse kopması. Sanırım, orada bir evimiz ya da tarlamızın olmaması ve geçim derdi bu kopuşun en büyük sebebi.

Babamın annesi Emine Güngören Yavuz, Seydişehir'in Yenice köyünden. Babası ile abisinin Birinci Dünya Savaşı sırasında Yemen cephesinde şehit olduklarını biliyoruz. Sanırım, bu olay sonrasında Beyşehir Doğanbey'deki akrabalarının yanına taşıyorlar. Onlar da fakir bir aileden geliyorlar ve toprak sahibi değiller. Dedem Mehmet Yavuz ile de Doğanbey'de evleniyorlar. Dönemin klasik köy kadını olarak hem evde hem tarlada çalışan bir insan. Hayatın garip bir cilvesi olsa gerek 8 Eylül 1984 günü sabah saatlerinde babaannem vefat etmiş, akşam saatlerinde ben dünyaya gelmişim. Benim dünyaya geleceğimi bilerek bu dünyadan göç etmiş.

Nereliyim sorusuna aradığım cevaplar, içine doğduğum ailenin 150 yıllık geçmişini yakından keşfetmemi sağlarken, bu soruya daha anlamlı bir cevap bulmama da vesile

oldu. Nerelisin sorusunu takip eden aslen nerelisin ve kimlendensin soruları ve bu sorulara verilen cevaplar, bir bağ, bir yakınlık kurmanın ötesinde aslında imparatorluk bakiyesi bir devletin insanları olarak içinde yaşadığımız toplumun sosyo-kültürel yapısına dair çok şey söylüyor. Benim hikâyem özelinde Üsküp'ten Konya'ya oradan da İzmir'e uzanan bir coğrafyada farklı şehirlerde doğmuş ve yaşamış atalarım günün sonunda İzmir'e gelip burayı kendilerine yurt edinmişler. İlk gelen kuşak doğduğu yere aidiyetini büyük ölçüde korusa da arkadan gelenler, İzmirli olmuşlar. Zaman, asabiyeti çözmüş ve onları yaşadıkları yere ait kılmış.

Buraya kadar nerelisin ve devamındaki sorulara verilen cevapları hep ailemin gözünden anlamaya çalıştım. Ancak bunun bir de yaşanılan yerle ilgili olduğunu çok sonraları keşfettim. 2018 yılında İzmir Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri olarak göreve başlayıp İzmir özelinde çalıştıkça doğduğum ve yaşadığım şehri ne kadar az tanıdığımı idrak ettim. Aslında İzmir içre İzmirler var ama çoğumuz bundan bihaberiz. İzmir'in kent olarak sahip olduğu özellikler itibarıyla insanların doğdukları yerle olan bağını çok kısa bir süre içerisinde çözdüğü ve bu insanları İzmirli yaptığı da aslında çoğumuzun bihaber olduğu bilimsel bir gerçek.

İzmir Kalkınma Ajansı olarak İzmir Bölge Planı (2024-2028) hazırlıkları kapsamında da 2023 yılı içerisinde “İzmir’de Yaşam ve İzmirlilik Araştırması” adını verdiğimiz bir araştırma yaptık. Araştırma kapsamında 26 binden fazla kişiyle görüşüldü ve bu kişilere birçok soru yöneltildi. Sorulardan bir tanesi, “kendinizi İzmirli olarak tanımlar mısınız” şeklindeydi ve araştırmaya katılanların yüzde 81,2’si bu soruya olumlu cevap verdi. Bu sorunun devamında aynı kişilere kendilerini İzmirli tanımlama nedenleri soruldu. Verdikleri cevap oldukça dikkat çekiciydi. Yanıt verenlerin yüzde 75,6’sı İzmir’de yaşamalarından ötürü kendilerini İzmirli olarak tanımladıklarını belirtti. İzmir’in güncel nüfusu 4,5 milyonun üzerinde olup bu nüfus içerisinde İzmir’de doğanların sayısı 1,7 milyon civarındadır. Dolayısıyla, araştırmanın bulguları bu sayısal veri ile birlikte ele alındığında, İzmir’in kucak açtığı

insanları nasıl kısa bir süre içerisinde İzmirli yaptığı daha iyi anlaşılır sanırım. Bir bakıma, İzmir kent olarak aidiyet bağlarını çözme ve insanları kendine bağlama konusunda sosyo-kültürel açıdan üstünlüğe sahip bir şehir.

Netice-i kelam, gençlik yıllarında başlayıp yetişkinlik çağına kadar devam eden nireliyim sorusu özelindeki yolculuğum, bir yandan ailemin geçmişini diğer yandan İzmir’i daha yakında tanımama ve keşfetmeme vesile oldu. Her ne kadar ev, toprak sahibi olmama, burukluk, geçim derdi gibi nedenlerden ötürü aidiyetimiz zamanla doğduğumuz yerden doyduğumuz yere doğru yer değiştirirken, sanırım İzmir şehri de sahip olduğu sosyo-kültürel özellikleri itibarıyla bu değişikliği hızlandırıcı bir rol oynuyor. İşte bu farkındalıkla birlikte yetişkinlik çağımda daha içten bir şekilde İzmirliyim diyorum.

